

body, accelerated palpitations, fatigue. Emotional features of pedagogical activity contribute to the emergence and development of a syndrome of professional burnout.

The "burnout" syndrome is a stressful reaction that occurs due to long-term professional stresses of moderate intensity. Teachers work in a rather calm, emotionally intense atmosphere, which requires constant attention and control over interaction in the "teacher-student" system. If the teacher responds adequately, adaptively, he more successfully and efficiently operates and increases his functional activity and confidence, while the disadaptive reactions lead spirally down to "professional burnout." Burning is not just a result of stress, but a consequence of uncontrollable stress.

The great emotional tension of the professional activity of the teacher, non-standard approaches to situations, responsibility and component of the teacher's profession increase the risk of forming an "emotional burnout", which causes a sense of dissatisfaction, deterioration of mood, accumulation of fatigue. These physiological indicators characterize the tension of work, which leads to professional crises, stresses, exhaustion, burnout. The crisis for a teacher's profession is to reduce the efficiency of the teacher's work, not to fulfill his professional duties, to lose his creative mood.

Key words: *teacher; personality; professional activity; emotional exhaustion; emotional burnout; tension; fatigue.*

Стаття надійшла до редакції 16.04.2019 р.

УДК 37.091.4:069

DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2019.23.183225>

ТАМАРА КРИВОШАПКА

Музей-заповідник Антона Семеновича Макаренка, с. Ковалівка, Полтавської області

СЕРГІЙ ПІЧУГІН

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

ЗНАЧЕННЯ ТА АКТУАЛЬНІСТЬ МУЗЕЙНОЇ ЕКСПОЗИЦІЇ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ МУЗЕЮ – ЗАПОВІДНИКА А. С. МАКАРЕНКА)

У статті відображено значення професійно-наукового підходу для створення експозиції музею, аналіз актуальності тематики в контексті сучасних управлінських проблем, специфічні засоби пропагування досвіду роботи педагога-новатора на прикладі музею-заповідника А. С. Макаренка; проаналізовано відгуки відвідувачів про екскурсії у цьому музеї.

Ключові слова: А. С. Макаренко; Музей-заповідник А. С. Макаренка; Колонія ім. М. Горького; музейна експозиція; музейна екскурсія; музейний експонат; музейна педагогіка.

Згідно із Законом України «Про музеї та музейну справу» (1995), музеї – це культурно-освітні та науково-дослідні заклади, призначені для вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, прилучення громадян до надбань національної і світової історико-культурної спадщини. До таких надбань належить і творча спадщина Антона Семеновича Макаренка (1888-1939), видатного українського педагога і письменника, чий соціально-педагогічні досягнення – суттєвий внесок у розвиток соціальної педагогіки як науки. Не випадково тому, що в Україні та за її межами відкрито кілька музеїв дещо різного профілю, присвячених педагогу-новатору із світовим ім'ям. На наш погляд, становить науковий і практичний інтерес аналіз того, як сучасні музеї здійснюють свою основну місію в контексті сучасних виховних проблем.

Серед українських діячів, які вважали актуальним визначення ролі, конкретної участі і перспектив розвитку музеїв у якості компонента і в культурно-освітній діяльності, авторитетними є Г. Мезенцева (1980), Т. Белофастова (2003), Р. Маньковська (2000), Ю. Ключко (2013) та інші.

Зважаючи на вищевикладене, **стаття має на меті** аналіз того, як у сучасних умовах своїми специфічними засобами музеї пропагують досвід життя, педагогічні звершення та літературну творчість А.С. Макаренка, який пішов з життя 80 років тому. В якості об'єкту розгляду вибрано заповідник-музей Антона Семеновича Макаренка у с. Ковалівці Полтавської області.

Перші кроки, спрямовані на увіковічення пам'яті А.С. Макаренка та збереження згадки про колонію імені М. Горького у с. Ковалівка, були прокладені у 1956 році працівниками дитячого будинку, який існував на місці колишньої колонії. Спочатку були встановлені зв'язки з музеєм А.С. Макаренка у Крюкові, із колонією в Куряжі Харківської області, з дружиною А.С. Макаренка Галиною Стахіївною в Москві та проведена інформаційно-дослідницька робота, а вже в червні 1957 року була відкрита меморіальна кімната А.С. Макаренка при дитячому будинку, яким керував Ф.М. Тулюпа. Поступово це місце почало викликати все більше цікавості у численних туристів та шанувальників А.С. Макаренка з різних куточків країни та з-за кордону.

У листопаді 1967 року Ковалівському дитячому будинку було присвоєно ім'я А.С. Макаренка, а в 1980 році, коли його уже було реорганізовано в школу-інтернат (з 1976 року), меморіальній кімнаті А.С. Макаренка було надано статус шкільного музею (Пічугін, 2018).

Беручи до уваги неocenний творчий внесок А. С. Макаренка в педагогічну науку і враховуючи вагоме значення в його житті і творчості трудової колонії імені М. Горького, Рада Міністрів УРСР у квітні 1986 року підтримала пропозицію Полтавської місцевої влади щодо створення в селі Ковалівці музею-заповідника його імені. Відповідна робота розпочалася у 1986 році. З наближенням 100-річчя від дня народження видатного педагога в Україні було прийнято Постанову про підготовку до святкування цієї дати. Рішенням ЮНЕСКО 1988 рік був оголошений роком А.С. Макаренка, а відкриття музею стало одним із пунктів у широкій ювілейній програмі.

Розгорнулися масштабні роботи зі створення експозиції музею-заповідника А.С. Макаренка та з відновлення архітектурно-історичної частини колонії, капітального ремонту та реставрації приміщень. Керівниками художньо-реставраційних робіт тут були відомі фахівці музейної справи, заслужені художники України Віктор Миколайович Батурін і Анатолій Терентійович Щербак зі своїми творчими бригадами, єдиними в Україні. Раніше протягом 20 років вони створили унікальні експозиції літературно-меморіального музею та садиби-музею І.П. Котляревського, музею Панаса Мирного в Полтаві; воєнно-історичного музею в Очакові; театрального музею в Києві; заповідника-музею М.В. Гоголя у Василівці. Свій багатий творчий досвід художники-експозиціонери повною мірою втілили у своїй останній роботі – створенні музею-заповідника А.С. Макаренка. Відмітимо, що після цього музею «музейний бум», який відбувався в Україні у 70 – 90-ті роки, повністю припинився.

Під час реставрації Білого будинку (меморіальної частини музею) перед В.М. Батуріним постало дійсно складне питання стосовно того, яким же має бути цей будинок. Детально вивчивши історію цього місця, взявши за основу спогади очевидців і документальні матеріали, він з великою точністю відновив не тільки усі приміщення будівлі, а й атмосферу, в якій жили вихованці, дух, який панував тоді у цих стінах. В.М. Батурін зберіг цегляну підлогу, яка була у майстернях колонії і слугувала для поглинання звуку. Дізнавшись, що Антон Семенович змушений був замурувати веранду Білого будинку через нестачу приміщень, художник-реставратор все ж залишив веранду відкритою (Пичугин (Сост.), 2017).

Кабінет Антона Семеновича, що знаходиться у Білому будинку, – це кімната 1923 року, з якої наче нещодавно у справах вийшов завідувач колонії та, очевидно поспішаючи, залишив на столі свої документи, записки і відсутній біля столу стілець. Це місце, де Антон Семенович крок за кроком, з великим терпінням і завзятістю шукав методи, щоб із глибини душі кожного вихованця пробудити почуття власної гідності, честі, совісті. «...Ми в нашому лісі, підперши голову руками, намагалися забути про громи великих подій і читали педагогічні книги. У мене головним результатом цього читання була міцна і чомусь ґрунтовна впевненість, що в моїх руках ніякої науки немає і ніякої теорії немає, що теорію треба витягнути з усієї суми реальних явищ, що відбуваються на моїх очах» (Макаренко, 1988, с. 30).

У Червоному будинку розгорнута основна частина експозиції. Тут працювали три групи художників під керівництвом А.Т. Щербака. Надана їм творча свобода стимулювала пошук і фантазію щодо висвітлення та передачі емоційного фону різних періодів життя і роботи видатного педагога у восьми залах музею. Тут і декорації, і настінний розпис, і самі експонати експозиції наче переносять відвідувачів не із залу в зал, а з однієї миті життя А.С. Макаренка в іншу. Варто тільки стати біля куточка кузні – і уява малює жар у печі, дзвін металу, зосереджені на роботі обличчя колоністів, які тут працювали. Зовсім інші емоції виникають в залі театру колонії. Неможливо не помітити велич цієї експозиції, яка дає зрозуміти, що в колонії М. Горького Макаренку вдалося перетворити тяжкі форми моральної занедбаності дітей у процес утворення нормального морального і культурного досвіду, і вона стала новим дисциплінованим, злагодженим колективом.

Територія музею-заповідника стала затишеною і облаштованою за традиціями колонії імені М. Горького. Було відновлено малі архітектурні форми: вхідну арку колонії, альтанку біля спуску до річки Коломак, фонтан, колодязь, погріб, проведений благоустрій парку і прилеглої території, висаджені фруктові та декоративні дерева, квіти.

Антон Семенович згадував: «Влітку вечорами чудесно в колонії. Друга колонія була в цей час, як красуня в тридцять років: не лише для інших, а і для себе хороша, щаслива і спокійна у своїй впевненій привабливості. Коломак обвивав її майже з усіх боків, залишаючи невеликий прохід для сполучення з Гончарівкою. Над Коломаком щедро нависли шепочучою запоною буйні крони нашого парку, багато тут було тінистих і таємничих куточків...» (Макаренко, 1988, с. 143).

А.С. Макаренко був переконаний, що «колектив слід прикрашати і зовнішньо». Краса, на його думку, – це могутній чинник творення виховного середовища, засіб позитивного впливу на вихованців. Не дивлячись на матеріальну скруту, Антон Семенович постійно дбав про підтримку і розвиток культурно-естетичної атмосфери закладу (Сбруєва (Ред.), 2013, с. 47-48). Традиція краси не загубилася у нашому музеї, його територія багата розмаїттям квіткових клумб, альпінаріїв та інших декоративних насаджень, скрізь чисто та просторо, так, як учив Макаренко.

25 лютого 1988 року урочисто розрізали стрічку відкриття Державного музею-заповідника А.С. Макаренка, людини, яка віддала життя за розробку педагогічної теорії та реалізацію новаторської практики. А.С. Макаренко з дитинства привертав до своєї особистості увагу, і не менш цікавить суспільство вже 80 років після смерті. Всюди, де був Антон Семенович, завжди було людно, тому і створені ним виховні заклади теж були відзначені візитами різних спільнот із різною метою. Це відбувалося із самого початку існування трудової колонії у с. Ковалівка, яку постійно відвідували інспектори та перевіряючі різного рівня, а після організації театру в колонії – численні глядачі з околиць сіл та міста Полтава. Кількість гостей значно збільшилася після переїзду колонії ім. Горького у Куряж: приїжджали педагоги, співробітники газет і журналів; почастишали делегації іноземців. Є дані, за якими відомо, що за перші 5 років відвідали Куряж 214 делегацій: Німеччина – 37, Англія – 17, Франція – 16, Південна Америка (Перу, Чилі, Мексика, Аргентина, Бразилія, Уругвай, Парагвай) – 11, США – 8, Іспанія – 7, Чехословаччина – 4, Бельгія і Польща – по 3, Західна Україна, Швеція, Данія, Швейцарія – по дві, а також по одній – Угорщина, Китай, Індокитай, Голландія, Норвегія, Австралія, Філіппіни, Єгипет, Естонія, есперантисти. Гостями комуни ім. Ф. Дзержинського були экс-прем'єр Франції Е. Ерріо, відомий французький політик П.Ж. Кот, чехословацький

письменник і журналіст Ю. Фучик та багато інших видатних людей, зокрема, друг і духовний наставник Антона Семеновича Олексій Максимович Горький.

Музей-заповідник Антона Семеновича Макаренка став сучасним центром тяжіння всіх тих, хто прагне долучитися до скарбниці спадщини А.С. Макаренка, відчути безсмертний дух педагога-новатора та письменника зі світовим ім'ям. За 31 рік свого існування музей прийняв більше 2,5 млн. відвідувачів.

Його постійно відвідують багато екскурсантів, які відносяться до різних категорій населення, для яких різняться методи, форми й особливості виховного впливу музею А.С. Макаренка:

- учні і студенти можуть багато чого осмислити або розширити свій світогляд, порівнюючи дитинство вихованців А.С. Макаренка зі своїм;
- магістранти педагогічних спеціальностей виконують свої магістерські наукові роботи за індивідуальними завданнями, користуючись експозиційними та фондовими матеріалами музею;
- педагоги та батьки знайомляться з виховними методами в педагогічній практиці та організації дозвілля дітей;
- психологи й менеджери мають прекрасну можливість почути цікаві приклади з психологічної управлінської практики Антона Семеновича, який успішно керував важким колективом, майстерно володів технікою мотивації, впливу, переконання, маючи індивідуальний підхід до кожного;
- працівники та студенти технічних професій знайомляться з облаштуванням та роботою майстерень колонії, представлених у Білому будинку;
- архітектори, дизайнери, історики є свідками нестандартного підходу художників-експозиціонерів до створення унікальної експозиції музею, де відвідувач знаходиться серед реальних предметів доби великого педагога – таке оточення створює відповідний емоційний настрій, сприяє пізнанню нового;
- всі екскурсанти отримують естетичне задоволення від мальовничої території музею-заповідника в усі пори року.

Численні гості музею описують свої враження у книзі відгуків, знайомство з якою є доволі хвилюючим, оскільки вона зберігає багато чудових побажань працівникам музею та пам'ять про відвідування музею багатьох видатних людей. Кожен відгук заслуговує уваги, але для даної статті обрані лише такі, що найповніше розкривають цінність спадщини А.С. Макаренка для відвідувачів у різні періоди часу (Кривошапка & Пічугін, 2013).

Найпершими серед відвідувачів після відкриття музею-заповідника А.С. Макаренка були, звичайно, колишні вихованці Макаренка. Їхні відгуки є особливими, сповненими поваги та любові до свого наставника: «Вихованці Антона Семеновича Макаренка вдячні за створення комплексу, що буде готувати педагогів для повноцінного використання спадщини Антона Семеновича. Це буде найкращим нагадуванням про одного із творців педагогіки. Україна та, неодмінно, Полтавщина створила Макаренка, дала йому можливість втілити в життя свої ідеї і зараз є полем для відродження його спадщини. Все що ми чули на конференції та бачили в музеї, вселяє впевненість у те, що початок змін у школах, а надалі всього процесу виховання достойного покоління, просто ввійде в життя людей» (26.02.1988).

Вихованець колонії ім. М. Горького і комуни ім. Ф. Дзержинського Б.С. Ялинський не міг стримати свого хвилювання від відвідування музею: «Ми раді за тебе, наш дорогий «Антон», що за твою роботу і твоє терпіння до нас створили цей чудовий меморіальний комплекс. Дякую Вам всім – тим, хто приймав участь у створенні цього пам'ятника» (24.09.1988). Інший вихованець комуни ім. Ф. Дзержинського, В.А. Руденко, який пропагував та втілював у життя творчу спадщину свого вихователя, за що був нагороджений медаллю А. С. Макаренка, залишив на пам'ять розгорнутий відгук: «У дні роботи Асоціації Антона Макаренка ми відвідали цей музей – куточок із далекого минулого життя А.С. Макаренка і його перших вихованців. Розповідь екскурсовода Пашко М.С., знайомство з рідкісними експонатами знову і знову переконує нас у великій роботі та талановитості А.С. Макаренка. Багато тут повчального і потрібного сьогодні у вихованні дітей і молоді. Будемо ж читати Макаренка, використовувати його багатий досвід. Радує оформлення залів, компетентність працівників музею. Дякую їм за велику роботу в дослідженні великої спадщини великого педагога А. С. Макаренка» (19.09.1990).

Особливим для працівників музею був візит у музей нащадків Трепке – господарів мастку, в якому у 20-і роки розмістилася колонія ім. М. Горького. Це були німецькі переселенці, які довгий час жили на Полтавщині і розбагатіли на виготовленні сукна. Господарство братів Трепке відрізнялися високою рентабельністю, приносило високі прибутки від парового млина, кінного заводу та продажу зерна. Після революції 1917 року в часи громадянської війни брати виїхали за кордон. У музеї побували правнуки родини Трепке – Трепке-Леонтовский Павло Павлович, Трепке-Девальер Микола Васильович, Трепке-Девальер Наталя Євгенівна і записали у книзі відгуків: «Сьогодні, 16 червня 2010 року ми відвідали цей масток-музей і залишилися дуже задоволеними станом музею, парків, садів та відношенням працівників до нас».

Одним із перших був пророчий відгук проректора КДУ ім. Т.Г. Шевченка, Г.І. Корольова: «Нарешті дочекалися ми дня, коли настало свято на вулиці тих, хто нескінченно шанує безсмертні ідеї А.С. Макаренка, його педагогічний і літературний талант. Нехай експозиція музею надихне всіх, хто хоче побудувати нашу школу так, як мріяв наш Учитель» (3.03.1988).

Відомий макаренкознавець А.А. Фролов у свій час поставив перед музеєм високі завдання: «З побажаннями перетворити музей-заповідник у справжню «педагогічну мекку», центр макаренкознавства, його розробки застосовувати у розвитку сучасної радянської педагогіки і школи в «макаренківську напрямку», тобто в тісному зв'язку з життям суспільства, в соціально-педагогічному напрямку» (27.02.1990).

Час показав, що музей-заповідник А.С. Макаренка разом з Міжнародною та Українською макаренківськими асоціаціями гідно реалізує відповідний напрям.

Підтверджують це й дружні слова Е. Меттіні, віце-президента Міжнародної макаренківської асоціації (Італія): «Після шести років, ще раз зміг відвідати музей-мекку Макаренка. Багато часу пройшло, але відчуття однакові. Бажаю Вам успіхів і творчої реалізації. І не забудьте згадувати не злим тихим словом. Коли приїхав сюди в 2008, на

небі бачив унікальне явище: ще 2 планети були в одній осі з Землею. Це означає, що весь світ обертається навколо Т.К. ім. Горького і, зрозуміло, моя доля навколо неї обертається і буде обертатися. Зі широю дружбаю. 23.07.2010».

Як не відзначити приїзд педагога-новатора Шалви Олександровича Амонашвілі, книга якого демонструється в експозиції Червоного будинку. Вчений-педагог залишив наступний відгук: «Життя, педагогічна діяльність, педагогічна спадщина Антона Семеновича Макаренка – це фундамент педагогіки. А.С. Макаренко один з перших в нашій дійсності заклав основу нового педагогічного мислення, спрямованого на виховання гармонійно розвиненої особистості. Музей-заповідник є своєрідна, добра школа, що пропагує вчення А.С. Макаренка. З почуттям схилення перед пам'яттю А.С. Макаренка». (29.03.1990). Ш.А. Амонашвілі розвиває класичні ідеї гуманної педагогіки, створює новий підхід до виховання – прийняття будь-якого учня таким, яким він є: «ми повинні бути людьми доброї душі та любити дітей такими, якими вони є».

Антон Семенович є прикладом для наслідування не тільки в педагогіці. Є.К. Дулуман, доктор філософських наук, емоційно висловився після відвідування музею: «Враження від огляду музею – неповторне. До цього знав Макаренка, жив ним. Але побачене – неначе з свого власного життя. Години, що провів тут, залишаться в мені на все життя, будуть в моїй пам'яті рости і приносити плоди. Шкодную, що не побував тут в молодості. Якби побував, то довше провів би з Макаренком; Макаренко більше дав і моєму життю і моїй роботі. Щиро вдячний, успіху вам» (23.03.1989).

Приємні відгуки залишають і представники Міністерства освіти і науки України: «З великою приємністю ознайомився з прекрасним музеєм видатного українського педагога Антона Семеновича Макаренка, працівники якого роблять все можливе для збереження пам'яті про його непересічну особистість та новаторські пошуки у царині виховання дітей та підлітків. Бажаю і в подальшому підтримувати цю пам'ять, оновлювати експозицію з метою повноцінного розкриття творчої спадщини великого сина нашого народу» – Ю.Г. Кононенко, діяч української діаспори в Росії, директор департаменту загальної середньої та дошкільної освіти МОН України (16.06.2012).

Віктор Андрійович Ющенко – третій Президент України (2005–2010), лідер Помаранчевої революції, залишив музею лаконічне побажання: «Хай завжди світитися у цій світлиці» (27.05.2005).

Свого натхнення в нашому музеї шукали і творчі люди, зокрема, З.О. Кучерява, відома поетеса, член Національної спілки письменників України, заслужений діяч мистецтв України: «Сьогодні здійснилася моя давня мрія – я відвідала цю благословенну колонію, відчула серцем те, про що багато читала. Дай Боже мудрості нам усім не забувати тих людей, які в трудні часи робили найголовніше – виховували, любили, піклувались про дітей, які суспільними умовами були викинуті на вулицю. Щиро дякую адміністрації за цю екскурсію. Добра, удачі, щастя вам. 10.12.2010».

Цьогоріч до музею завітала дорога гостя, яка живо нагадала події, описані у «Педагогічній поемі»: «Я, Очкань Людмила Іванівна, внучка вихованки колонії Наталії Лисаченко, вдячна за підтримку пам'яті своїх рідних колективу музею і за цікаву екскурсію по минулому екскурсоводу [Кривошапці] Тамарі Миколаївні».

Висновки. Починаючи з відкриття Державного музею-заповідника А.С.Макаренка, його експозиція протягом років свято береже історію цього місця та надає можливість долучитися до скарбниці спадщини А.С. Макаренка, до цілющого джерела його ідей і думок, таких багатих і необхідних для виховання. Тут на кожному кроці відчувається безсмертний дух педагога-новатора та письменника зі світовим ім'ям, а створена ним особистісно-соціальна концепція здатна надихнути і сучасного педагога на переосмислення в реаліях дійсності, пошук ефективних шляхів виховання дітей.

Список використаних джерел

- Белофастова, Т. Ю. (2003). *Педагогічні засади діяльності музею як соціальнокультурного центру*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Київ.
- Закон України «Про музеї та музейну справу». (1995). *Урядовий кур'єр*, 17 серп., 14.
- Ключко, Ю. М. (2013). *Музеєзнавство: словник-довідник*. Київ: НАКККіМ.
- Кривошапка, Т. М., & Пичугін, С. Ф. (2019). У гості до Макаренка. В кн. М. В. Гриньова (Ред.), *Технології професійного розвитку педагога: спадщина А. С. Макаренка і пріоритети української освіти: матеріали XVIII міжнар. наук.-практ. конф.* (С. 81-83). ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава.
- Макаренко, А. С. (1983). Педагогические сочинения: в 8 т. Т. 1. Москва: Педагогика.
- Макаренко, А. С. (1988). Педагогическая поэма. Москва: Дет. лит.
- Маньковська, Р. В. (2000). *Музеєзнавство в Україні*. Київ.
- Мезенцева, Г. Г. (1980). *Музеєзнавство*. Київ: Вища школа.
- Музей А. С. Макаренка*. Взято з www.musej-makarenka.at.ua.
- Пичугін, С. Ф. (Сост.). (2017). *Віктор Батурин: художник и его музеи [жизнеописание художника]*. Полтава: АСМІ.
- Пичугін, С. Ф., & Кривошапка, Т. М. (2018). Музей-заповідник А. С. Макаренка – жива історія народження нової педагогіки. В кн. М. В. Гриньова (Ред.), *Макаренківська концепція підготовки вчителів у контексті вітчизняних та світових тенденцій розвитку педагогічної освіти: матеріали XVII міжнар. наук.-практ. конф.* (С. 132-134). ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава.
- Сбруєва, А. А. (Ред.). (2013). *Творча спадщина А. С. Макаренка: осмислення історичного досвіду та інноваційного потенціалу: монографія*. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка.

References

- Bielofastova, T. Yu. (2003). *Pedahohichni zasady diialnosti muzeiu yak sotsialnokulturnoho tsentru [Pedagogical principles of the museum as a social and cultural center]*. (Extended abstract of PhD diss.). Kyiv [in Ukrainian].
- Kliuchko, Yu. M. (2013). *Muzeieznavstvo [Museum Studies]: slovnyk-dovidnyk*. Kyiv: NAKKKiM [in Ukrainian].
- Kryvoshapka, T. M., & Pichuhin, S. F. (2019). U hosti do Makarenka [In the host to Makarenko]. In M. V. Hrynova (Ed.), *Tekhnolohii profesiinoho rozvytku pedahoha: spadshchyna A. S. Makarenka i priorityety ukrainskoi osvity [Teacher professional development technologies: AS Makarenko's legacy and priorities of Ukrainian education]: materialy XVIII mizhnar. nauk.-prakt.konf.* (pp. 81-83). PNPU imeni V. H. Korolenka. Poltava [in Ukrainian].
- Makarenko, A. S. (1983). *Pedagogicheskie sochineniia [Pedagogical works]* (Vol. 1). Moskva: Pedagogika [in Russian].
- Makarenko, A. S. (1988). *Pedagogicheskaia poema [Educational poem]*. Moskva: Det. lit. [in Russian].
- Mankovska, R. V. (2000). *Muzeieznavstvo v Ukraini [Museum Studies in Ukraine]*. Kyiv [in Ukrainian].
- Mezentseva, H. H. (1980). *Muzeieznavstvo [Museum Studies]*. Kyiv: Vyscha shkola [in Ukrainian].
- Muzei A. S. Makarenka*. Retrieved from www.musej-makarenka.at.ua [in Ukrainian].
- Pychuhyn, S. F. (Comp.). (2017). *Vyktor Baturyn: khudozhnyk y eho muzey [zhyzneopysanye khudozhnyka] [Victor Baturin: the artist and his museums [artist's biography]*. Poltava: ASMY [in Russian].
- Pichuhin, S. F., & Kryvoshapka, T. M. (2018). Muzei-zapovidnyk A.S. Makarenka – zhyva istoriia narodzhennia novoi pedahohiky [Museum-Reserve A. S. Makarenko is a living story of the birth of new pedagogy]. In M. V. Hrynova (Ed.), *Makarenskivska kontsepsiia pidhotovky vchyteliv u konteksti vitchyznianskykh ta svitovykh tendentsii rozvytku pedahohichnoi osvity [Makarenko concept of teacher training in the context of national and world tendencies of pedagogical education development]: materialy XVII mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (pp. 132-134). PNPU imeni V. H. Korolenka. Poltava [in Ukrainian].
- Sbrueva, A. A. (Ed.). (2013). *Tvorcha spadshchyna A. S. Makarenka: osmyslennia istorichnoho dosvidu ta innovatsiinoho potentsialu [The creative heritage of AS Makarenko: comprehending historical experience and innovative potential]: monohrafiia*. Sumy: Vyd-vo SumDPU im A. S. Makarenka [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro muzei ta muzeinu spravu" [Law of Ukraine "On Museums and Museum Affairs"]. (1995). *Uriadovyi kurier [Government courier]*, 17 serp., 14 [in Ukrainian].

KRYVOSHAPKA T.

Museum-Reserve of Anton Semenovich Makarenko, p. Kovalivka, Poltava region, Ukraine

PICHUGIN S.

Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University, Ukraine

VALUE AND ACTUALITY OF MUSEUM EXPANSION IN THE CONTEXT OF MODERN (AT THE EXAMPLE OF THE MUSEUM - RESERVE AS MAKARENKO)

Anton Semenovich Makarenko is an outstanding Ukrainian educator and writer. His socio-pedagogical achievements are a significant contribution to the development of social pedagogy as a science. His creative heritage certainly belongs to world historical and cultural achievements. Museum-Reserve AS Makarenko of Kovalivka, through its specific means, propagates the experience of life, pedagogical achievements and literary work of the innovator-pedagogue, who died 80 years ago. The State Museum-Reserve AS Makarenko was solemnly opened on February 25, 1988. The leaders of artistic and restoration works were famous museum specialists, honored artists of Ukraine Victor Mykolayovych Baturin and Anatoly Terentyevich Shcherbak with their creative brigades, the only ones in Ukraine. For the past 20 years, they have created unique exhibits of several museums. During the restoration of the White House (memorial part of the museum), V.M. Baturin decided a difficult task. He studied the history of this place in detail, taking as its basis eyewitness accounts and documentary material. As a result, the artist with great accuracy restored all the premises of the building, the atmosphere in which the pets lived and the spirit that prevailed then in those walls. In the Red House, the main part of the exposition is deployed. The creative freedom given to artists stimulated their search and fantasy in terms of coverage and transmission of the emotional background of different periods of life and the work of an outstanding teacher in the eight halls of the museum. Here decorations, wall paintings and exhibits themselves were used. Its carry visitors from one moment of A.S. Makarenko life to another. Strong emotions arise in the theater of the colony. The territory of the museum-reserve became well-equipped and cozy, reminiscent of the outskirts of the colony named after M. Gorky. Small architectural forms were restored, an accomplishment of the park and adjoining territory were made, planted fruit and decorative trees, flowers were planted. It is shown that since the museum is constantly visited by tourists representing different categories of the population, methods, forms and peculiarities of the educational influence of the museum of AS. Makarenko differ for them. The book of reviews retains many great wishes to the museum staff and the memory of visiting the museum of many famous people.

Keywords: A. S. Makarenko; Museum-Reserve AS Makarenko; Colony M. Gorky; museum exposition; museum excursion; museum exhibit; museum pedagogy.

Стаття надійшла до редакції 24.03.2019 р.